

В. І. Сасанчин,
ад'юнк

РОЛЬ І МІСЦЕ ЖІНОК У ПОЛІЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В СКЛАДІ П РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (1920-1939 рр.)

Львівський державний університет внутрішніх справ
вул. Городоцька, 26, 79007, Львів, Україна
E-mail: sasanchin.volodimir@gmail.com

Мета: розглянути причини широкого залучення жінок до виконання роботи у різних сферах діяльності, зокрема у поліції, та з'ясування їх місця та ролі в поліції на території Східної Галичини в складі П Речі Посполитої (1920-1939 рр.). **Методи дослідження:** використані методи аналізу, порівняння та синтезу. **Результати:** доведено, що регулярні підрозділи жінок-поліцейських, які діяли в поліції на території Східної Галичини у складі Республіки Польща протягом 30-х років 20 століття, за незначний проміжок свого існування відігравали позитивну роль у профілактиці та боротьбі з окремими видами злочинів та сприяли покращенню контактів поліції з широкими прошарками суспільства. **Обговорення:** провівши історичні паралелі, можна говорити про те, що й сьогодні робота жінок у поліції будь-якої держави, в тому числі й України, є вкрай важливою та необхідною, проте, як методи роботи, так і організація роботи вимагають вдосконалення, виходячи із сучасних реалій життя.

Ключові слова: жінки, поліція, злочин, кримінальна відповідальність, професійна підготовка, позитивна роль, діяльність, Східна Галичина, Річ Посполита.

Постановка проблеми та її актуальність.

Україна проголосила стратегію європейського вибору, одним із важливих завдань якого є забезпечення рівних прав та можливостей жінок, у тому числі й у професійній реалізації. З часу поліцейської реформи у нашій країні суттєво змінилися критерії відбору в правоохоронні структури, і нікого уже не здивуєш жінкою-поліцейською при виконанні службових обов'язків. У цьому контексті цікавим є історичний аспект цієї проблеми, з'ясування ролі й місця жінок у поліції зарубіжних країн, у тому числі в Польщі.

Якщо звернутись до історії, то початок ХХ століття приніс у всьому світі зміни, особливо у сфері вибору професій жінками та зміни їх статусу в суспільстві. Боротьба жінок за емансипацію дала свої результати. В 1906 році жінки Фінляндії, а пізніше і скандинавських країн та країн Європи могли скористатися виборчими правами. Жінки в Польщі отримали виборчі права 28 листопада 1918 року. Арти-

кул № 1 виборчого Закону говорив: «Вибирати до Сейму може кожен громадянин без різниці статі, якому на день виборів виповнилось 21 рік». Артикул № 7 стверджував: «Вибраними до Сейму можуть бути всі громадяни(-нки) держави, на яких поширюється чинне виборче право [7, ст. 1].

Ця боротьба продовжувалася і за рівноправ'я у виборі професії. Досягненню позитивного результату сприяло широке залучення жінок до виконання роботи у різних сферах виробництва через нестачу чоловічого населення, яке приймало участь у першій світовій війні, мільйони якого загинуло. Активна позиція самих жінок та вимоги суспільного буття відкрили жінкам дорогу практично до всіх професій. Обіймання посад в поліції не стало винятком.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми становища жінки та її ролі й місця у поліції знайшли своє висвітлення в працях таких вітчизняних вчених як: О. А. Мартиненко, І. М. Львова, О. О. Орлова, І. В. Воробйова, Г. М. Тимошко, В. Бесчастний та ін.

Мета статті – розглянути причини широкого залучення жінок до виконання роботи у різних сферах діяльності, зокрема у поліції, та з'ясувати доцільність, їх місце та роль у поліції на території Східної Галичини в складі II Речі Посполитої.

Виклад основного матеріалу. Жінки-поліцейські в поліції Польщі з'явилися у 1925 році, коли ріст підліткової злочинності та злочинів за участю або стосовно жінок вимагали залучення жінок до профілактики та боротьби зі злочинністю в рядах поліції на рівні чоловіків. До таких злочинів слід віднести: сутенерство, нелегальні будинки розпусти, торгівля живим товаром, дитяча злочинність тощо. Такі види злочинів існували в багатьох країнах Європи, й існуючі в цей момент методи боротьби з ними не давали бажаного ефекту. І лише залучення жінок до роботи в поліції могло сприяти вирішенню цих питань. Це розуміли і керівники поліції, проте громадська думка значної частини населення та окремих політиків була іншою. Тогочасними прогресивними політиками та науковцями у сфері права зазначалося, що «поліціантки в найкоротший час мають можливість надання допомоги чи застосування доступних репресивних заходів, знаходити підхід до громадян швидше через пораду і присоромлення» [1, с. 223-226]. В цьому випадку використано природну особливість жінок, пов'язану з їх характером і особистістю, що одночасно створює переваги над поліцейськими-чоловіками.

На жінок покладалися завдання щодо боротьби з торгівлею живим товаром, зайняття проституцією, а також виховання дітей, що стали на шлях злочинності, або через свою безпечність могли стати об'єктами злочинного посягання. Відмічено, що «жінки мають значно більше розуміння потреб і проблем родинного життя жінок та дітей» [2, с. 126-128], тому вони значно швидше орієнтуються в складних життєвих ситуаціях і можуть більш ефективно вирішити проблеми, що виникають у жінок та дітей у повсякденному житті. Перед жінками-поліцейськими теж ставилося завдання із збереженням сім'ї, дітей та жінок, що

пов'язано із динамікою суспільних перемін та звичаїв, що існували в Польщі й усій Європі після закінчення першої світової війни.

Стараннями польського комітету боротьби з торгівлею жінками і дітьми, як відклик на звернення міжнародної ліги з 1923 року приймалися міри щодо створення жіночих відділів поліції. Проте досвіду по залученню жінок до роботи в поліції в керівництва поліції Польщі практично не було. Проте був досвід роботи жінок в поліцейських силах інших країн. На основі цього досвіду були розроблені та прийняті міжнародні стандарти, які й стали канвою розбудови жіночих підрозділів поліції Польщі.

Слід зазначити, що тогочасне керівництво поліції Польщі до питань залучення жінок для роботи в поліції підійшло творчо та започаткувало ряд новел. Кандидатки повинні були закінчити щонайменше 6 класів загальної школи, пізніше ця вимога була понижена до 4 класів, що давало змогу швидко підготувати їх до виконання спеціально поставлених завдань та в подальшому підвищувати їх професійний рівень.

Для них був визначений вік від 25 до 45 років, хороший стан здоров'я та бути не одруженими. Враховуючи умови роботи в поліції, приймалися на службу, як правило, одинокі жінки або бездітні вдови. Важливим був моральний ценз і обов'язкова участь в одній із жіночих організацій [3, с. 4].

Підбір кандидатів на службу здійснювався із числа жінок-добровольців з хорошим станом здоров'я та сильними вольовими якостями. Вони проходили співбесіди з керівниками підрозділів, де планували продовжити службу, проводилася перевірка їх зв'язків та вивчалися можливості виконання покладених завдань. До перевірки залучалися в тому числі церковнослужителі костелів за місцем проживання кандидатки. Підібрані кандидатки обов'язково проходили спеціальне навчання, і лише після цього зараховувалися до складу поліції.

Основою системи навчання кандидаток були курси початкової підготовки. Працюючі жінки-поліцейські підвищували свій професійний рівень як на спеціальних курсах, так і продовжуючи навчання в пізніше створених спеціальних навча-

льних закладах. Перші курси початкової підготовки кандидатів жінок для роботи в поліції Польщі були створені у 1925 році. Протягом трьох місяців на ці курси зарахували 30 жінок під керівництвом Станіслави Полеолог (Stanisława Poleolog).

Навчання базувалося на принципах підготовки кандидатів чоловіків-поліцейських. Воно охоплювало кримінальне право і процес, адміністративне право, різноманітні інструкції й організацію слідства, гігієну і здоров'я, науку про товариства, історію Польщі, військову підготовку, гімнастику і спеціальні теми, в т.ч. венеричні хвороби, психологія проституції, засади боротьби із торгівлею живим товаром тощо. Цей курс закінчило 29 поліцейських жінок, які були направлені на службу у Варшаву та Лодзь [4, с. 231-232].

Можна стверджувати, що таким чином жінок-поліцейських урівняли в правах з поліцейськими-чоловіками. Але у них були різні обов'язки, і в основному включали розв'язання суспільних проблем, контроль за вихованням дітей та молоді, схильної до вчинення правопорушень, забезпечення дотримання існуючих звичаїв, які мали місце в тих чи інших землях польської держави. В основному, їх обов'язки прив'язувалися до міжнародних стандартів, лише із тією різницею, що жінки-поліцейські в Польщі не виконували функцій попередження тяжких та особливо тяжких злочинів, а лише спеціалізувалися на виявленні таємних будинків розпусти, спрямовувалися на боротьбу з проституцією, забезпечення санітарного контролю, виявляли злочини відносно жінок та дітей, практично контролювали це середовище, здійснювали опіку над жертвами цих злочинів, надаючи їм різнопланову допомогу в рамках своїх можливостей.

Основні вимоги до жінок-поліцейських, що працювали в поліції Польщі, були визначені міжнародними стандартами, які включали в себе наступне: вік 25-30 років, здача вступних екзаменів із фізпідготовки перед спеціальною кваліфікаційною комісією, мати вищу освіту та практику роботи в галузі медицини, права чи суспільної праці [5, с. 3].

Через складну суспільну ситуацію поліцейські-жінки часто самі ставали жертвами злочинів, що утруднювало виконання ними своїх обов'язків. Тому керівництво поліції не змогло в повній мірі використати їх потенціал у боротьбі із загально-кримінальною злочинністю.

Джерела свідчать про те, що у 1928 році підготовчий курс закінчило 20 жінок, 17 із яких було направлено для роботи у Варшаві, троє – в Лодзь. А вже у 1929 році – 37 жінок, які були направлені на роботу в різні міста, в тому числі Львів, Люблін, Вільно, Познань. Їх включили до складу слідчих органів, у межах яких були організовані бригади поліції моралі, інша частина була скерована в поліцію охорони громадського порядку (mundurowe), що мало позитивно впливати на виховання молоді [6, с. 332].

Якщо проаналізувати статистику, то у 1934 році в поліції м. Львів працювало лише 30 жінок-поліцейських. Із них двоє – у слідстві, 3 – старші постерункові, 20 – постерункових та три – в апараті управління [8, с. 7].

Через малочисельність жінок-поліцейських, як у системі поліції Польщі в цілому, так і в її підрозділах на території Східної Галичини, проблема протидії жіночій та дитячій злочинності залишалася не вирішеною. Лише в 1935 році, коли було створено спеціальний підрозділ у центральному апараті Міністерства внутрішніх справ Польщі на чолі із Станіславою Палеолог, ситуація змінилася на краще [9, с. 77]. Саме на цей підрозділ покладалося завдання координації роботи жіночих поліцейських підрозділів по всій території Польщі, а саме:

- систематизація матеріалів щодо злочинів відносно торгівлі жінками та дітьми;
- підтримка зв'язків із громадськими організаціями, що займалися боротьбою із торгівлею живим товаром, проституцією, а також контактів з інституціями опіки над жінками і дітьми, що стали жертвами злочинів;
- проведення спеціальних розслідувань;
- контроль за особовими справами жінок-поліцейських, їх навчанням та працею [6, с. 332].

У деяких повітових комендах Східної Галичини почали створюватися жіночі бригади. Організовано їх навчання. Вже в кінці 1935 року в їх складі нараховувалося 65 жінок-поліцейських.

Тоді ж почалося вирішення нових завдань, на рівні повітових коменд створено камери затримань для малолітніх правопорушників і бездомної молоді, у роботі яких активну участь приймали жінки-поліцейські.

До цього часу жіноча поліція стала більш професійною і була оцінена іншими службами.

Роль жінок-поліцейських на початкових етапах функціонування жіночих підрозділів у поліції щодо діяльності служби охорони громадського порядку була обмежена через нерозуміння значної частини суспільства їх можливостей, що знижувало ефективність їх роботи в цілому. В подальшому спостерігалася тенденція росту їх ролі у різних сферах діяльності поліції.

У 1936 році 50 жінок закінчило офіцерську школу у Варшаві, що стало новим етапом залучення жінок-поліцейських до вирішення інших складних завдань, які стояли перед поліцією в цілому. У 1938 році організовано 9-ти місячні курси, які закінчило 50 жінок [4, с. 335]. Значна частина їх була скерована для проходження служби на території Східної Галичини, особливо у великі міста – Львів, Тернопіль, Станіславів (нині Івано-Франківськ). Їх залучення сприяло покращанню роботи поліції в цілому та стабілізувати злочинність у дитячому середовищі та щодо жінок.

Разом із тим, в організації роботи жіночих поліцейських підрозділів було і ряд проблем. Це і плінність кадрів, як через зміну сімейного стану та небажання продовжувати службу, так і через правопорушення, що вчиняли самі жінки-поліцейські з різних мотивів та притягнення їх до того чи іншого виду відповідальності.

Висновки.

1. Перші спроби залучення жінок до роботи в поліції Польщі припадають на 20-ті роки 20 століття, а створення регулярних жіночих поліцейських підрозділів у поліції Польщі – лише на 30-ті роки 20 століття.

2. Регулярні підрозділи жінок-поліцейських, що діяли в поліції на території Східної Галичини у складі Республіки Польща

протягом 30-х років 20 століття, за незначний проміжок свого існування відіграли позитивну роль у профілактиці та боротьбі з окремими видами злочинів та сприяли покращанню контактів поліції з широкими прошарками суспільства. Проте суттєво змінити ситуацію із станом злочинності відносно жінок та дітей і злочинів, вчинених цією категорією населення, не змогли через свою малочисельність та обмеженість сфери їх використання.

3. Набутий досвід роботи жіночих поліцейських підрозділів дав можливість у подальшому розширити сферу їх використання на рівні поліцейських-чоловіків не лише в поліції Польщі, але й інших країн з метою протидії тяжким та особливо тяжким злочинам, у тому числі транснаціональним.

4. Провівши історичні паралелі, можна впевнено говорити про те, що й сьогодні робота жінок у поліції будь-якої держави, в тому числі й України, є вкрай важливою та необхідною проте, як методи роботи, так і організація роботи вимагають вдосконалення, виходячи із сучасних реалій життя.

Література

1. *Archiwum Akt Nowych*, zesp. Komend sygn. 1285, K. 223-226.
2. *Siemak Z. Zadania spoteczne policji Kobiacej w II Rzeczypospolitej*, «Policja» 2002, nr. 1, s. 126-128.
3. *Zal Z. Policja Kobiaca*, «Bluszez» 1929, nr. 14, s. 4.
4. *Kozolrowski S. Wyszukobienie policyjne w Drugiej Rzeczypospolitcji* «Acta Ukiwersitatie Wratislawiensis».
5. *Zal Z. Policja Kobiaca...*, S. 3.
6. *Misiuk A. Policja Panstwowa 1919-1939. Powstanie, organizacja, kierunki, dzialania*, Warszawa, 1996, S. 332.
7. *Dekret o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego z dnia 28 XI 1918*, «Dziennik praw państwa polskiego», 1918, nr. 18, poz. 46.
8. *Львівський державний архів. Львівська воеводська команда державної поліції «С»*. «Списки службовців поліції – жінки». «Wykaz urzedniezek

i szeregowych kobiet zajetych w Komendzie m. Lwowa», 28 p.

9. *Kotowski R.* Kobiety w policji państwowej w Drugiej Rzeczypospolitej. Z dziejów policji Polskiej w latach 1919+1945. Kielce 2010, s. 77.

References

1. *Archiwum Akt Nowych*, zesp. Komend sygn. 1285, K. 223-226.

2. *Siemak Z.* Zadania społeczne policji Kobięcej w II Rzeczypospolitej, «Policja» 2002, nr. 1, s. 126-128.

3. *Zal Z.* Policja Kobięca, «Bluszez» 1929, nr. 14, s. 4.

4. *Kozolrowski S.* Wyszukobienie policyjne w Drugiej Rzeczypospolitej «Acta Ukiwersitatie Wratislaviensis».

5. *Zal Z.* Policja Kobięca..., S. 3.

6. *Misiuk A.* Policja Panstwowa 1919-1939. Powstanie, organizacja, kierunki, dzialania, Warszawa, 1996, S. 332.

7. *Dekret* o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego z dnia 28 XI 1918, «Dziennik praw państwa polskiego», 1918, nr. 18, poz. 46.

8. *Lvivckyi derzhavnyi arkhiv.* Lvivska voievodska komanda derzhavnoi politsii «S». «Spysky sluzhbovtsiv politsii – zhinky». «Wykaz urzedniezek i szeregowych kobiet zajetych w Komendzie m. Lwowa», 28 p.

9. *Kotowski R.* Kobiety w policji państwowej w Drugiej Rzeczypospolitej. Z dziejów policji Polskiej w latach 1919+1945. Kielce 2010, s. 77.

В. И. Сасанчин

РОЛЬ И МЕСТО ЖЕНЩИН В ПОЛИЦИИ НА ТЕРРИТОРИИ ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЦИИ В СОСТАВЕ II РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ (1920-1939 гг.)

Львовский государственный университет внутренних дел
ул. Городецкая, 26, 79007, Львов, Украина
E-mail: sasanchin.volodimir@gmail.com

Цель: рассмотреть причины широкого привлечения женщин к выполнению работы в различных сферах деятельности, в частности в полиции, и определить их место и роль в полиции на территории Восточной Галиции в составе II Речи Посполитой (1920-1939 гг.). **Методы исследования:** использованы методы анализа, сравнения и синтеза. **Результаты:** доказано, что регулярные подразделения женщин-полицейских, которые действовали в полиции на территории Восточной Галиции в составе Республики Польша в 30-х годах 20 века незначительный промежуток своего существования играли положительную роль в профилактике и борьбе с отдельными видами преступлений и способствовали улучшению контактов полиции с широкими слоями общества. **Обсуждение:** проведя исторические параллели, можно говорить о том, что и сегодня работа женщин в полиции любого государства, в том числе и Украины, является крайне важной и необходимой, однако, как методы работы, так и организация работы требуют совершенствования, исходя из современных реалий жизни.

Ключевые слова: женщины, полиция, преступление, уголовная ответственность, профессиональная подготовка, положительная роль, деятельность, Восточная Галичина, Речь Посполитая.

THE ROLE AND PLACE OF WOMEN IN THE SOCIETY ON THE TERRITORY OF EASTERN HALYCHYNA BEING THE PART OF II POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH (1920-1939)

Lviv State University of Internal Affairs
Horodots'ka str., 26, 79007, Lviv, Ukraine
E-mail: sasanchin.volodimir@gmail.com

Purpose: to consider the reasons for the widespread involvement of women in various fields of activity, in particular, in the police, and to find out their place and role in the police on the territory of Eastern Halychyna being the part of II Polish-Lithuanian Commonwealth (1920-1939). **Methods of the research:** analysis, comparison and synthesis methods are applied in the research. **Outcomes:** it has been proved that the regular units of women police officers operating in the Police in Eastern Halychyna within the Republic of Poland during the 30s of the 20th century played a positive role in preventing and combating certain types of crimes during a short period of their existence and promoted the establishment of the police contacts with broad strata of society. **Discussion:** having drawn historical parallels, we can say that current women's work in the police of any state, including Ukraine, is extremely important and necessary, however, both the methods of work and the activity management require improvement prompted by modern realities of life.

Keywords: woman, police, crime, criminal liability, professional training, positive role, activity, Eastern Halychyna, Polish-Lithuanian Commonwealth.